

„KARDDAL ÉS LANTTAL...”

Vári Fábrián László költővel Penckófer János beszélget

– Vári Fábrián László munkásságát eddig tíz díjjal ismerték el. Van ezek között olyan, amelyik közelebb áll a költő szívéhez, mint a többi? Esetleg a legújabb, a mostani Balassi-emlékkard a legkedvesebb?

– Első elismerésem híre 1983-ban, teljesen váratlanul jutott el hozzám. A díj a Kilencektől érkezett, akik még emlékezvén saját költői indulásuk buktatóira, az általuk tehetségesnek tartott, kötettel még nem rendelkező fiatalok ösztönzésére saját díjat alapítottak. A bronzplaketten olvasható Nagy László-idézetet egy forgó nap-szimbólum világosítja meg: *Műveld a csodát, ne magyarázd!* Az irodalmi lapokból, de hozzám eljutott köteteikből is jól ismertem és szerettem az *Elérhetetlen föld* című versantológia költőit, azt viszont nem sejtettem, hogy néhány elszórt közlésből, kéziratból, az Egyetemi Színpad műsoraiból ismerhetik a nevemet. Feledhetetlen, s ma is kedves ezért számomra a Kilencek-díja, amelyet csak az első közlés, vagy akár az első szerelem élményéhez tudok hasonlítani. Azóta, a Balassi-emlékkarddal együtt újabb kilenc kitüntetést tartok számon. Egyiket szépsége, másikat rangja emeli, ez utóbbit mindkettő. Az eddigiek során még nem hangzott el a számból, legfeljebb kérdőjelesen, hogy költőnek tartom magamat. De az a Bálint-nap, amelyen a kardot átvehettem, most már kimondhatom: költői keresztségem ünnepe volt.

– *Hogyan látja a magyarországi díjazási rendszert? Eddigi tapasztalatai mit mutatnak: mennyiben díjazták a kisebbségi sorban alkotót, és mennyiben a teljesítményt?*

– Nem állíthatom, s azt hiszem, még sokan így vannak vele, hogy a magyarországi irodalmi díjazás rendszerét át tudom tekinteni. Magánszemélyektől, családoktól kezdve az egyesületeken, intézményeken át egészen a legmagasabb szintű kormányhivatalokig számos díjat, elismerést alapítottak már. Juthatna éppen ezért mindenkinek tehetsége, érdeme és szellemisége szerint. Mégis akadnak bőven, akik szerényen, szinte rejtőzködve élnek, s bár figyelemre és elismerésre érdemes művekkel gazdagítják közös kincsünket, a magyar kultúrát,

a díjakat odaítélő testületek figyelme átsiklik felettük. Az teljesen természetes, hogy a díjazók látóköre időnként a kisebbségi sorsban élő alkotókra is kiterjed, nem tehetik meg azonban ők sem, hogy csupán a megnyilatkozás értékét és szándékát hangsúlyozzák, s a szellemi teljesítményre ne figyeljenek. Az ilyen szempontú elbírálás a díj értékének inflálódásához vezetne. Köztudott, hogy egy viszonylag új alapítású díj színvonalát a díjazottak névsora emeli, egy idő után azonban maga a díj lesz a rangjelző.

– *Egy időben a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség vezetőségében is tisztséget vállalt. Ez természetes következménye volt annak a szellemi mozgalomnak, melyet Kovács Vilmos, a Forrás Stúdió és Fodó Sándor nevéhez szokás kötni?*

– A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség immár 15 éves. Alapításakor Fodó Sándor tudatosan gyűjtötte maga köré a Forrás Stúdió egykori, még itthon maradt tagjait, akiknek az *ügy* iránti elszántságáról, a kárpátaljai magyar nemzetiség iránti hűségéről teljesen meg volt győződve. De hadd idézzem Sándort, pontosabban egy idevágó, öt évvel ezelőtti nyilatkozatát: „Nem kívánom most itt is elmondani, milyen retorziók követték kollektív fellépésünket, de tény: a *szovjet-magyarok* fogalmát bevezetni szándékozó, és meglévő iskolahálózatunkat is folyamatosan romboló hatalmi szándék legalább részben megtorpant ellenállásunkon és így sokban ennek köszönhető, hogy az ún. *rendszerváltás* után sok mindent sikerült megvalósítani törekvéseinkből. Az egykori egyetemisták, Forrás-tagok egyéni helytállása jelentette azt a bázist, amelyen immár egy évtizede megalakulhatott a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség. Ezért mondtam már ki több fórumon: *a Forrás a KMKSZ előképe volt.*” A KMKSZ választmányában, majd elnökségében való szerepvállalásom teljesen természetes, mondhatnám, egyenes ági következménye politikai előéletemnek. Amikor 1994-ben a beregszásziak egy jelentős csoportja a KMKSZ bomlasztására létrehozta ellentáborát, a megmaradt, egységben gondolkodó tagsággal helyreállítottam és megerősítettem, majd az 1999. évi tisztújításig vezettem a KMKSZ Beregszászi Középszintű Szervezetét. Ekkor ketten is jelentkeztek a helyemre, s én – ha már nélkülem is halad a szekér – úgy döntöttem, hogy félreállok. Azóta a járási elnökök havi bért kapnak, és új szolgálati gépkocsin közlekednek.

– *A Vannak ringó bölcsők című népballada-gyűjteménye hogyan illeszkedik a költői világba és az eddigi életműbe? Vagy Vári FABIÁN László*

költői világa illeszkedik inkább a népballadák (népköltészeti alkotások) világába?

– A népballadákkal 18 évesen találkoztam először. Nem a *Kádár Katára* és a *Kőműves Kelemenre* gondolok, amelyeket mindenki ismer, hanem *A halálra táncoltatott lányra* és több más, Kárpátalján ismert társára, a színhagyományban élő népballadákra. Arra a megismételhetetlen jelenetre, ahogy egy fiatal kőművessegéd az építőállványon *A sági bíró lányának* különleges, prózai betétekkel kombinált változatát énekli. Jól emlékszem, nem lelkesedett túlzottan a mikrofontól, hiszen, mint érvelt, ő azért a nótáért egy korsó bort fizetett mesterének. De a lehetőség, hogy a neve újságba kerülve „híres” lehet, megindította szívét, mint ahogy az újabb szövegek és dallamok üde szépsége az enyémet. Szerelem lett a találkozásból, máig tartó boldog kapcsolat, melynek jegyeit sok versem magán viseli. Erről árulkodik többek között néhány írásom szüzsészerű építkezése s bennük a népnyelv által igen kedvelt szürrealista elemek használata, de olykor a konkrét balladai formák is leplezetlenül köszönnek vissza a verseimből.

– *2002-ben Kárpátalján újraindult az a folyóirat, amely az 1960-as években szamizdat formában látott napvilágot. Az Együtt című irodalmi lap – amelynek Ön szerkesztőbizottsági elnöke – külső megjelenésében a negyven éve erőszakosan megszüntetett kiadványt idézi fel. Ennek van mélyebb üzenete? Csak nem hasonlít a jelenlegi kárpátaljai kulturális és politikai helyzet ahhoz a szellemi szituációhoz, amelyben egykor az Együtt létrejött?*

– Az Együtt 1965 és 67 között az ungvári egyetem magyar szakos hallgatóinak írógéppel sokszorosított, s az egyetem vezetőinek hallgatólagos jóváhagyásával készült irodalmi folyóirata volt. A szépírás és az irodalomkritika iránt fogékony hallgatók egyéb fórum híján itt próbálhatták ki tollukat. A Kárpáti Igaz Szó korabeli szemleírója (Márkus Csaba) szerint „Az Együtt egészében véve érdekes olvasmány. A márciusi–áprilisi szám pedig majdnem »igazi« folyóirati színvonalat üt meg.” Az újságíró valóban a lényegre tapintott: a kéziratok szerkesztője és kivitelezője, Stumpf Béni (S. Benedek András) dédelgetett szándéka szerint e kezdemény idővel valóban irodalmi folyóirattá fejlődhetett volna, ha felsőbb szintről támogatják, s időközben meg nem szüntenek. A mai olvasó számára így válhat igazán érthetővé, hogy a két éve újraindult Együtt impresszumában S. Benedek András neve alapító főszerkesztőként szerepel, *a folytatás felelőssége* azonban, ahogy Nagy Zoltán Mihály, a jelenlegi főszerkesz-

tő fogalmaz, mindannyiunk közös ügye. De ő mondja ezt is: „E lap fóruma lehet az együttgondolkodásnak, vitákat is beleértve, amennyiben azok sorsunk, egy lehetséges jövőkép alakítását szolgálják.” Azt hiszem, ez a tiszta szándék teljességgel azonosítható azzal a szellemiséggel, amely majd’ negyven éve az egykori diáklapot létrehozta. Mert demokráciának nevezett társadalmi rendszerünkben a gondolat ugyan szabad, de a tettek útjában a politika és a közigazgatás legrefináltabb akadályai állnak, s ezekkel szemben csakis egyetértésben, együttes akarattal léphetünk előre.

– *Az Együtt szerkesztőbizottsági elnökeként olyan pályatársakkal dolgozik, szerepel együtt, akik az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetség meghatározó egyéniségei. Ez az érdekvédelmi szervezet élesen szemben áll a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetséggel. Hogyan oldja föl a költő ezt az ellentétet? A szélesebb kárpátaljai és magyarországi olvasóközönségre hogyan gondol, nem okoz ez valamiféle zavart az ő tájékozódásukban?*

– Amikor Dupka György és Nagy Zoltán Mihály megkerestek a lapalapítás szándékával, nyílt kártyával jöttek, tehát tudtam, mit vállalok. Előrebocsátom, hogy a beszélő viszony köztem és Kőszeghy Elemér valamint Horváth Sándor között a KMKSZ-ben való elnökségi tagságom idején sem szünetelt. Ebből azonban semmiképp sem szabad arra következtetni, hogy a KMKSZ ellenszervezeteiben folytatott politikai tevékenységüket fenntartás nélkül, rokonszenvvel fogadtam volna. Ha így lenne, már ’94-ben hátat fordíthattam volna a Fodó-vezette mozgalomnak, hisz irányomba is történtek csábítási kísérletek, én azonban soha életemben nem fordítottam köpönyeget, s a nyilvánosság előtt mondom: nem is fogok. Ennek ellenére tragikusan hatott rám az elszakadás minden egyes mozzanata. Főként az értelmetlen osztódás miatt, másrészt pedig az értékes emberek miatt, akiket egy hajlékonyabb, megértőbb káderpolitikával a KMKSZ megtarthatott volna. Most azonban arról van szó, hogy kis tartományunk irodalmának a lapját dajkálgatjuk, s kulturális életünknek e szent területén semmi keresnivalója a politikai megosztottságnak. Horváth Sándor értékes, életszerű kisprózáira és jó verstalálataira a lapnak és az olvasónak egyaránt szüksége van, s ha Kőszeghy Elemér nem politikai publicisztikával, hanem verssel kíván szerepelni, annak sincs semmi akadálya. A Dupkához való viszonyomat pedig, úgy érzem, nem kell igazolnom. De ha mégis, azt elvégzi helyettünk a Forrás óta barátságban eltelt harmincöt esztendő. Ha a szűkebb és tá-

gabb olvasóközönség ezt megérti és elfogadja, nincs szükség további magyarázatra.

– Tehát „karddal és lanttal”? Nem elég csak a „lant”? Hogy tekint a költői „szerepre”, nagy tett-e még a „kimondott szó” a 21. században?

– A nagy elődök rettenetes bajvívó szablyáját, hogy a költő-hadvezér Zrínyire is emlékezzünk, a történelmi kényszerűség kovácsolta. Amióta az eszemet tudom és a pennát forгатom, e régióban békének mondott nyugalom honol. Múzeumba tehát a kardot! – gondolják sokan. Én viszont már harminc éve azt látom, hogy nemzetiségünk jogai több sebből véreznek, mert bár a békét harsányan kikiáltották, a mi igazságunk elnémított. Aki figyel rám, tudja, hogy folyamatosan erről beszélek. A Kard tehát, amely jelképesen már régóta velem van, hűséges társam most már a maga valóságában is, s a forogató divatáramlatok kedvéért nem vagyok hajlandó lemondani róla.